

Олена Яра,

кандидат юридичних наук, доцент,
декан юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

УДК 343.2:347.77

***Інтелектуальне піратство як один
із різновидів кримінально караного діяння
у сфері порушення авторського права
і суміжних прав***

Проблеми інтелектуального піратства є однією з найнебезпечніших форм порушення авторського права і суміжних прав. Недотримання прав інтелектуальної власності в Україні створює серйозні перепони для технологічного та економічного розвитку країни та негативно позначається на її інвестиційній привабливості. Як і очікувалося, Міжнародний альянс інтелектуальної власності (International Intellectual Property Alliance – ІІПА) вніс Україну до списку особливої уваги «переліку 300» на 2012 р. [1].

Зазначена проблема була предметом дослідження В. Гулкевича, А. Ковалю, Ю. Логвінова, В. Харченка та ін. Однак деякі аспекти кримінально-правової охорони авторського права і суміжних прав, пов'язаних із інтелектуальним піратством, було досліджено недостатньо.

Метою статті є аналіз інтелектуального піратства як одного з різновидів кримінально караного діяння у сфері порушення авторського права і суміжних прав та визначення способів удосконалення кримінально-правової охорони авторського права і суміжних прав.

Проблеми охорони об'єктів права інтелектуальної власності та боротьби з інтелектуальним піратством сьогодні вийшли у світі на перший план і стали вже не просто юридичними або комерційними питаннями. Внаслідок всеосяжної інтелектуалізації сучасної світової економіки вони дедалі більше стають політичною проблемою, пов'язаною з економічною безпекою, та вимагають стратегічних підходів до їх вирішення.

Вирізняємо декілька основних факторів, які так чи інак впливають

на рівень інтелектуального піратства у сфері порушення прав інтелектуальної власності: економічний; науково-технічний; правозахисний.

М. І. Орешкін пов'язує «інтелектуальне піратство» з «інтелектуальною злочинністю». Він зазначає, що найбільш широке розповсюдження «інтелектуальне піратство» отримало в галузі порушення авторських і суміжних прав на аудіовізуальні твори. Частка контрафактної продукції щодо легальної на аудіовізуальному ринку становить від 65 до 95%. Ні один із секторів економіки Росії не перевищує зазначених вище цифр товарного і грошового оборотів, не підконтрольних державі [2, с. 4].

Отже, одним із факторів, який безпосередньо впливає на кримінальні діяння у сфері інтелектуального піратства, є високий ступінь криміналізації об'єктів авторського права і суміжних прав, які дають порушникам прав інтелектуальної власності значні прибутки. Про особливу суспільну небезпеку такого явища пише Ю. В. Трунцевський: «Інтелектуальне піратство, будучи сполученим з іншими складами, більш суспільно небезпечне, що свідчить про особливу егоцентричну направленість особи злочинця, граничну кримінальну розбещеність винних [3, с. 372].

На відміну від поняття «піратство», поняття «інтелектуальне піратство» є достатньо новим для кримінального законодавства і недостатньо дослідженим у вітчизняній науці кримінального права. Термін «піратство» знайшов застосування у сфері права інтелектуальної власності, зокрема в авторському праві та суміжних правах. Він походить з англійської мови, від слова «рігасу», що означає порушення прав [4, с. 337].

На думку О. Г. Морозова, піратство – це термін, що увійшов у побут; він означає незаконне використання об'єктів авторських і суміжних прав у комерційних цілях [5, с. 21]. У подаль-

шому науковець зазначає, що само визначення явища, пов'язане з незаконним використанням авторських і суміжних прав, потребує необхідної термінології, та пропонує, якщо поняття таких протиправних діянь установлені і точно визначено, щоб у кожному випадку звернення до нього не приводити повної дефініції поняття; необхідно надати йому особливе ім'я, позначити терміном, особливо тоді, коли воно вже отримало таке у звичайному житті – інтелектуальне піратство [5, с. 157]. Ю. В. Трунцевський визначає інтелектуальне піратство в аудіовізуальній сфері як сукупність злочинних посягань, що завдають шкоди охоронюваним законом економічним інтересам громадян, суспільства і держави внаслідок незаконного використання об'єктів авторського права і суміжних прав, скоєних у комерційних цілях у великих розмірах [3, с. 117]. І. С. Волков пов'язує інтелектуальне піратство з об'єктами авторського права і суміжних прав і вирізняє такі види інтелектуального піратства: відеопіратство, піратство в галузі інтерактивних прав, аудіопіратство, телепіратство. На його думку, соціальна природа всіх цих форм однакова – прагнення до отримання комерційної вигоди, різниця полягає лише у способі використання екземплярів творів (фонограм) [6, с. 118]. На думку А. Ковалю, у переважній більшості випадків порушення авторського права і суміжних прав об'єктивно пов'язується зі скоєнням «інтелектуальними» злочинцями ряду інших злочинів, передбачених відповідними статтями КК України, які, зрештою, сприяють їх учиненню [7]. Необхідно погодитися з думкою, що піратство – це спосіб існування за рахунок інших осіб [8, с. 72].

Закон України «Про авторське право і суміжні права» надає визначення поняття «піратство», під яким законодавець розуміє опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної

території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (зокрема комп'ютерних програм та баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення (п. б) ст. 50). Тобто, різновидами піратства, крім опублікування і відтворення, законодавець визнає ввезення на митну територію України контрафактних примірників об'єктів авторського права і суміжних прав та (або) їх вивезення. На думку В. Д. Гулкевича, спроба законодавця визначити поняття «піратство» у межах Закону України «Про авторське право і суміжні права» виявилася невдалою, адже, зазвичай, під цим явищем у кримінально-правовій доктрині, міжнародних правових актах розуміють порушення майнових прав суб'єктів авторського права і суміжних прав, обіг контрафактних примірників творів, виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення. У будь-якому випадку подібне законодавче визначення піратства у сфері авторського права і суміжних прав не має значення для кримінально-правової характеристики злочину, передбаченого ст. 176 КК України. Правильність цього твердження ґрунтується також і на судовій практиці, оскільки дії осіб, які незаконно відтворювали та розповсюджували об'єкти авторського права і суміжних прав, у жодному випадку не кваліфікувались як піратство [9, с. 115].

Викладене дає підстави зазначити, що науковці у своїй більшості інтелектуальне піратство пов'язують з об'єктами авторського права і суміжних прав. Такий підхід викликано насамперед історією кримінальних порушень саме цих об'єктів права інтелектуальної власності, по-друге, саме ці об'єкти за кількісною характеристикою є найбільш кримінально карані серед інших об'єктів, але це не значить, що й до інших об'єктів права інтелектуальної власності не може здійснюватися інтелектуальне піратство, як один із різновидів кримі-

нально караного діяння. Наприклад, у виготовленні або реалізації контрафактної продукції з підробленою голограмою використовувалися підроблені марки акцизного збору, вчинене слід кваліфікувати не лише за ч. 1 ст. 176 КК України, а й за відповідною частиною ст. 216 КК України «Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору чи контрольних марок».

Як зазначає А. Коваль, в окремих випадках діяння винної за ст. 176 особи можуть кваліфікуватися за сукупністю злочинів і зі ст. 203-1 «Порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорт обладнання чи сировини для їх виробництва» КК України за наявності всіх необхідних ознак сформульованих у них складів злочинів у випадку, якщо порушення законодавства, що регулює виробництво дисків для лазерних систем зчитування, здійснювалось із записом на них інформації, яка є об'єктом авторського права та/або суміжних прав, без дозволу осіб, які мають на неї авторське право або суміжні права, зокрема реалізація особою, що їх незаконно виробила. Якщо ж, наприклад, винна особа незаконно використала не лише об'єкти авторського права та/або суміжних прав, а й інші об'єкти права інтелектуальної власності (винахід, корисну модель, знак для товарів і послуг), такі діяння мають кваліфікуватися за наявності всіх необхідних ознак відповідних складів злочинів за сукупністю злочинів відразу ж за трьома статтями КК України, а саме, за ст. 176 та ст. 177 «Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію», а також за ст. 229 «Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового наймену-

вання, кваліфікованого зазначення походження товару» КК України [7].

Отримання надприбутків і висока латентність розкриття злочинів приваблюють до об'єктів авторського права і суміжних прав організовані злочинні групи, які мають транснаціональний характер. Значні збитки несуть не тільки суб'єкти прав інтелектуальної власності, а й держава у вигляді не отриманих доходів за рахунок сплати податків, завдається нищівний удар по репутації всіх публічних органів влади.

Суспільна небезпека злочинів тільки в аудіовізуальній сфері підвищується за рахунок їх транснаціонального характеру здійснення. За класифікацією ООН інтелектуальне піратство входить до 17 видів організованих транснаціональних злочинів. У сфері «піратського» бізнесу відбувається зрощення кримінальних структур із правоохоронними органами [3, с. 6–7].

Аналіз спеціальної літератури показує, що інтелектуальне піратство – це «масштабне порушення авторських і суміжних прав, скоєне з метою отримання наживи» [10, с. 66].

При цьому Закон України «Про авторське право і суміжні права» відносить до контрафактних: примірник твору, фонограми, відеограми, що ввозяться на митну територію України без згоди автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав. Утім, такий підхід законодавця не повною мірою охоплює перелік порушень і повинен містити не тільки ввезення, а й вивезення з митної території України перелічених у ст. 1 цього Закону контрафактних примірників [11].

Регламент № 3295/94 Ради Європейського співтовариства від 22 грудня 1994 р. визначає «піратські товари» як товари, які є копіями або містять копії, виготовлені без згоди володільця авторських або суміжних прав, або володільця прав стосовно рисунка чи моделі, зареєстрованих у відповідному національному праві [12].

Що стосується законодавчого закріплення цього, то воно є в Рекомендації R 95 «Про заходи проти звукового та аудіовізуального піратства», прийнятій Кабінетом міністрів Ради Європи, де мова йде про те, що недозволені відтворення, розповсюдження або сповіщення для загального відома з комерційною метою творів, фонограм і виконань, захищених авторським правом і суміжними правами, в цілому розглядаються як «піратство», є незаконною діяльністю [13, с. 72].

Основними формами піратства є відеопіратство, піратство у сфері публічного використання та камкординг. Камкординг означає несанкціонований запис фільму в залі кінотеатру на камеру [14].

Наведений перелік значно розширює перелік порушень контрафактної продукції в розумінні міжнародних підходів до контрафакту, на відміну від Закону України «Про авторське право і суміжні права», який не враховує наведеного переліку контрафактних товарів; визначення поняття контрафакції, наведене у ст. 1 цього Закону, не відповідає європейському розумінню контрафакції. Крім того, така контрафактна продукція може з'явитися на ринку ще до офіційного виходу, наприклад, виходу фільму в прокат. При цьому в багатьох випадках якість запису може досить помітно поступатися ліцензійній. Існує багато джерел, звідки беруть копії піратських фільмів. Найголовніші із них: Камріп (CAMRip); Телесінк (TS, TeleSync); ТВ-ріп (TV-rip); Воркпрінт (WP, WorkPrint); Рулон (TC, TeleCine) Скрінер (DVD-Screener); DVD-ріп (DVD-rip) [15, с. 29]. Окрім того, існують й інші допоміжні програми для полегшення процесу зламу – «налагоджувачі», «дизасемблери», редактори ресурсів, «розпакувальники» і т. д. Іноді піратство таємничо захоплюється і самим власником авторських прав, що призводить до недобросовісної конкуренції.

Російські експерти відзначають, що інтелектуальне піратство набуло стійких організаційних форм. Основними ознаками інтелектуального піратства є:

1) сполучення ієрархічного і лінійного принципів побудови (координація об'єднаних організаційних груп);

2) заняття піратством як професією, яка дає єдине чи основне джерело прибутку;

3) координація «піратської» діяльності на локальному, регіональному, міжрегіональному, національному і міжнародних рівнях;

4) тіньові обороти порівняно з бюджетом соціальної галузі;

5) використання близько 20–25% прибутку від інтелектуального піратства для підкупу посадових осіб (передусім контрольних і правоохоронних органів);

6) надприбутки (до 400–500%);

7) володіння розвиненою системою корумпованих зв'язків у правоохоронних органах, які забезпечують високий ступінь невразливості перед кримінальним переслідуванням;

8) тяжіння піратських підприємств до міліційно-прокурорських «криш»;

9) використання лобі в законодавчих, виконавчих і судових органах влади для «просування» вигідних рішень;

10) інтенсивне відмивання піратських коштів через міжнародну систему банків та інших кредитних організацій [16, с. 68–69].

Під інтелектуальним піратством необхідно розуміти один із різновидів кримінально караного діяння, що посягає на окремі об'єкти права інтелектуальної власності та проявляється в умисних діях особи способом відтворення, розповсюдження, тиражування, придбання, зберігання, перевезення, збуту та іншого незаконного використання об'єктів авторського права і суміжних прав, з метою отримання прибутку.

Інтелектуальне піратство у сфері порушення авторського права і суміжних прав підлягає певній класифікації і здійснюється у спосіб: незаконного відтворення, тиражування, розповсюдження, придбання, зберігання, перевезення, збуту, виконання фонограм, відеограм і програм мовлення; незаконного публічного показу, публічного виконання, фонограм, відеограм, програм мовлення; фальсифікації виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення; незаконних дій пов'язаних із дисками для лазерних систем зчитування із записами суб'єктів авторського права і суміжних прав, які можуть поєднуватись із незаконним відтворенням; незаконних дій, пов'язаних із несанкціонованим записом, відеознімання за публічного показу, публічного виконання тощо; незаконних дій, пов'язаних із комп'ютерним піратством; демонстрування піратських продуктів у публічних місцях, а також через кабельну мережу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Міжнародні правовласники зажадали покарати Україну за піратство* // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vcourse.ua/ua/technology/nakazat-ukrainu-zapiratstvo.html>

2. *Орешкин М. И.* Уголовная ответственность за нарушение авторских и смежных прав на аудиовизуальные произведения : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / М. И. Орешкин. – М. : – 2006. – 242 с.

3. *Трунцевский Ю. В.* Защита авторского права и смежных прав в аудиовизуальной сфере (уголовно-правовой и криминологический аспекты) : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 / Ю. В. Трунцевский. – М. : Академия налоговой полиции ФСНП России. – 2003. – 514 с.

4. Бааджи Н. П. Піратство як порушення авторських та суміжних прав / Н. П. Бааджи // Актуальні проблеми держави і права. – Вип. 59. – 2011. – С. 336–341.
5. Морозов А. Г. Преступления в сфере авторских и смежных прав : общественная опасность и правила квалификации : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 // А. Г. Морозов. – Н. Новгород., 2004. – 221 с.
6. Волков И. С. Защита авторских прав по законодательству Российской Федерации : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 // И. С. Волков. – М. : 2001. – 192 с.
7. Коваль А. Проблеми додаткової кваліфікації порушень авторського права і суміжних прав / А. Коваль // Юридична газета від 18 серпня 2005 р. – № 15 (51).
8. Мельников М. Піратство як злочин у галузі авторського права і суміжних прав: погляд на проблему / М. Мельников // Право України. – 2003. – №. – С. 72–75.
9. Гулкевич В. Д. Кримінально-правова охорона авторського права і суміжних прав : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / В. Д. Гулкевич. – Л. – 2008. – 218 с.
10. Щерба С. Проблемы уголовно-правовой охраны авторских и смежных прав в государствах – участниках СНГ / С. Щерба // Интеллектуальная собственность. – 2001. – № 6 – С. 66–71.
11. Закон України : Про авторське право і суміжні права від 23 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
12. Регламент № 3295/94 Ради Європейського співтовариства від 22 грудня 1994 р. // [Електронний ресурс] : Режим доступу : do.gendocs.ru/docs/index-62386.html?page=6
13. Липчик Д. Авторское право и смежные права? / Д. Липчик // пер. с фр.; предисловие М. Федотова. – М. : Ладомир: изд-во ЮНЕСКО, 2002. – 788 с.
14. Рекомендації для учасників процесу створення та використання аудіовізуальних творів і виконань // [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://govuadocs.com.ua/docs/291/index-31714.html>
15. Веймарн А. А. Интеллектуальное пиратство : [учебное пособие] / А. А. Веймарн. – М. : Знание, 1995. – 89 с.
16. Логвинов Ю. В. Борьба с интеллектуальным пиратством (криминологический и уголовно-правовой аспекты) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 // Ю. В. Логвинов. – М. : Московская юридическая академия. – 2002. – 154 с.

Яра О. С. Інтелектуальне піратство як один із різновидів кримінально караного діяння у сфері порушення авторського права і суміжних прав

Досліджується питання інтелектуального піратства як одного з різновидів кримінально караного діяння у сфері порушення авторського права і суміжних прав. Вирізняє декілька основних факторів, які впливають на рівень інтелектуального піратства: економічний; науково-технічний; правозахисний. Запропоновано авторське визначення поняття «інтелектуальне піратство» та його класифікацію.

Ключові слова: інтелектуальне піратство, авторське право, суміжні права, кримінальна відповідальність, класифікація.

Ярая Е. С. Интеллектуальное пиратство как один из разновидов уголовно наказуемого действия в сфере нарушения авторского права и смежных прав

Исследуются вопросы интеллектуального пиратства как одного из разновидов уголовно наказуемого действия в сфере нарушения авторского права и смежных прав. Выделено несколько основных факторов, влияющих на уровень интеллекту-

ального піратства: економічний, науко-технічний, правозащитний. Предложено авторское определение понятия «интеллектуальное пиратство» и его классификацию.

Ключевые слова: интеллектуальное пиратство, авторское право, смежные права, уголовная ответственность, классификация.

Yara O. Intellectual piracy as one of varieties of criminal punishable act in field of copyright and allied rights infringement

The matter is examined concerning to intellectual piracy as one of the varieties of criminal punishable act in the sphere of copyright and neighbouring rights violation. Some prime factors are emphasized which influence on the level of intellectual piracy: economical, scientific and technical, human rights factor. The author's definition of «intellectual piracy» and its classification are suggested.

Key words: intellectual piracy, copyright, neighbouring rights, criminal responsibility, classification.